

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORSIDETEGNINGEN: "Aaholm", tegnet af Helge Parding, 1990, efter et fotografi fra 1926. Der henvises til artiklen om "Ålholmparken" s.16.

FOREDRAGSAFTEN

PLANERNE FOR TORVET

Siden 1930'erne har politikere og embedsmænd i Hillerød kommune arbejdet med forskellige planer for udformningen af byens centrale rum: Torvet.

I dag er torveplanerne mere aktuelle, end de har været længe, idet byrådet på 1991-budgettet har afsat de nødvendige midler til påbegyndelse af en forskønnelse af pladsen.

Byrådsmedlem og medlem af byplan- og bygningsudvalget, Jens Meyer, vil torsdag den 15. november kl. 19.15 på biblioteket give en gennemgang af de aktuelle planer samt en oversigt over udviklingen siden 1930'erne.

Foredraget ledsages af lysbilleder, og deltagerne vil få lejlighed til at kommentere, evt. påvirke, hvad der skal ske fremover.

Sted: Biblioteket, Bakkegade 23

Tid: Torsdag den 15. november kl. 19.15

Pris: Medlemmer gratis, andre kr. 10.

HILLERØD-KALENDEREN

I fjor måtte vi af økonomiske grunde undlade at udsende den efterspurgte kalender. Det er bestyrelsen en glæde at kunne meddele, at vi takket være støtte fra en række virksomheder i Hillerød - jvf. bladets bagside - er blevet i stand til at udgive en 1991-kalender.

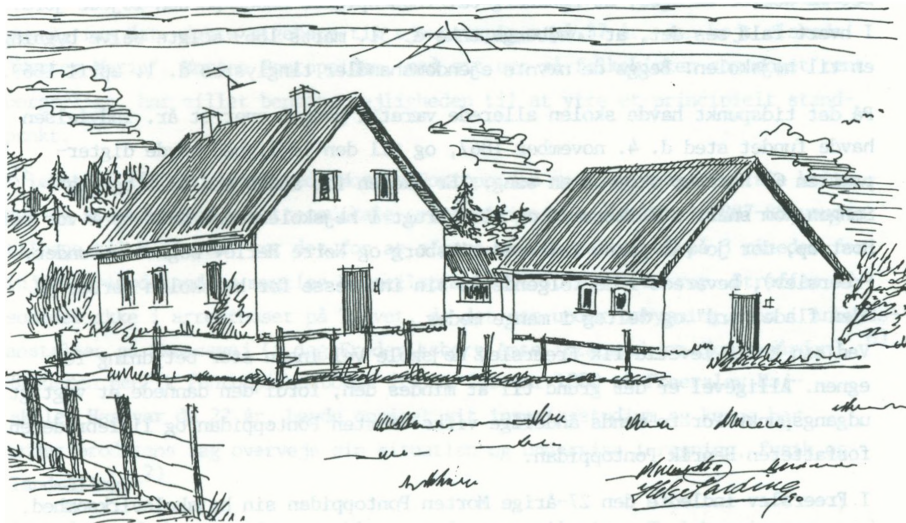
Denne har fået titlen "En vandring gennem det gamle Hillerød", idet der er valgt en serie billeder med motiver fra Helsingørgade, Torvet og Slotsgade til Frederiksborg Slot.

Billederne er stillet til rådighed af Hillerød Lokalhistoriske Arkiv, Staunstrup Fotos arkiv samt Det kongelige Biblioteks billedsamling.

Hillerød-kalenderen 1991 vil være i boghandelen i begyndelsen af november, og prisen bliver kr. 69.-. Lokalhistorisk Forenings medlemmer kan dog erhverve kalenderen for kr. 48.-, hvis man henvender sig til Margrethe Krogh Sørensen, Hillerød Bibliotek, Bakkegade 23.

FREERSLEV HØJSKOLE

Det er vist ret almindeligt kendt, at der for over 100 år siden lå en lille grundtvigiansk højskole i Freerslev. Mindre kendt er det, at huset stadig ligger der, selv om det selvfølgelig i dag ser anderledes ud end i perioden 1867-1880, da ejendommen husede Freerslev Højskole.

Freerslev Højskole, Roskildevej 94, sådan som huset ser ud i 1990. Tegnet af Helge Parding.

Det drejer sig om huset Roskildevej 94, lige vest for Bentsgård, ganske tæt ved vejen Hillerød - Gørlose. I dag tilhører ejendommen civilarbejder Helge Jørgensen, der i øvrigt har boet der i nær ved 50 år. Helge Jørgensen kan fortælle, at der før hans tid boede en pladesmed, der bl.a. fremstillede kakkellovnsrør, og endnu tidligere har der været købmand, tankstation og telefoncentral på ejendommen.

Men i ca. 13 år var her altså højskole, først under forstander Otto Jacobsen 1867-70, dernæst under forstander J. Poulsen Vintrup 1870-75 og (efter et par års pause) under den kendte højskolemand Morten Pontoppidans forstanderskab 1878-80. Pontoppidan flyttede i 1880 højskolen til Jørlunde, hvor den fortsatte i nogle år under lidt rummeligere forhold, end den havde haft i Freerslev. ¹⁾

Endnu så sent som omkring 1950 havde Helge Jørgensen for resten besøgt af en hr. Pontoppidan, vist en søn af ovennævnte, der ønskede at se barndomshjemmet igen.

Men hvad kan nu arkiverne fortælle om højskoleejendommen, matrikel 6 C, Freerslev by? Aktieselskabet for en folkelig Højskole i Freerslev købte d. 27. juli 1868 jordlodden af Lars Jensen, ejeren af Bentsgaard. Denne jordlod, som blev kaldt "Vænget" og var på omkring en tønde land, havde siden 1853 været udlejet, idet Bentsgaards tidligere ejer, sekretær J. T. Weitzmann, dengang fremlejede det på 50 år til A. V. Lundberg.

Det må derfor antages, at Lundberg ca. 1853 opførte huset på den lejede jord. I hvert fald ses det, at Lundbergs enke d. 31. marts 1869 solgte selve bygning-²⁾ en til højskolen. Begge de nævnte ejendomshandler tinglystes d. 1. april 1869.

På det tidspunkt havde skolen allerede været i gang i over et år. Indvielsen havde fundet sted d. 4. november 1867, og til den lejlighed havde digterpræsten C. Hostrup skrevet en sang: "Er skolen for andre end pilt og pog".³⁾ Sangen kom snart i folkemunde og blev brugt i højskolekredse helt op i vor tid. Hostrup, der jo var præst ved Frederiksborg og Nørre Herlev sogne (herunder: Freerslev), bevarede i de følgende år sin interesse for højskolen derude på "den flade jord" og deltog i mange møder.

Ved sin korte levetid fik Freerslev Højskole vel ingen stor betydning for egnen. Alligevel er der grund til at mindes den, fordi den dannede et vigtigt udgangspunkt for to mænds åndelige virke: Morten Pontoppidan og lillebroderen, forfatteren Henrik Pontoppidan.

I Freerslev indledte den 27-årige Morten Pontoppidan sin højskolevirksomhed, da han overtog den tomme skole i 1878. Han har selv givet et meget levende billede af sine glæder og sorger i disse år. I sine erindringer fortæller han om familielivet, om kontakten med ligesindede Hillerød-borgere som Hostrup, Venstre-politikeren C. Berg og vejinspektør N. P. Mørch (formand for højskolens bestyrelse, fader til Marie Mørk) og om skolelivet med pigeskole om sommeren og karleskole om vinteren.

Alt i alt ser han tilbage på tiden som lykkelig: "Solen skinnede, og Storken knebrede paa Naboens Tag. Saaledes at bo paa Landet - rigtig at bo der - og paa det rigtige Bondeland - det var noget saa nyt og friskt for os begge. Vi havde en Fornemmelse, som om vi kunde være Nybyggere i Amerika."⁴⁾

Et spændende lille billede af højskolens husstand tegnes af folketællingen 1. februar 1880. Der bor 25 mennesker på ejendommen: den 29-årige husfader og forstander med sin hustru Julie, 25, og deres tre børn i alderen 0-2 år. Desuden højskolelærer Lars Nielsen, 39, og tre tjenestepiger på 24, 27 og 37 år.

Hertil kommer de 16 mandlige elever. Af profession er de 14 arbejdskarle, medens de to sidste er hhv. smedesvend og sadelmagersvend. Deres gennemsnitsalder er 21 år. De 10 af dem er fra forskellige sogne i Frederiksborg Amt - resten er fra det øvrige Sjælland.

En af de rubrikker, der skal udfyldes ved folketællingen, er spørgsmålet om personernes kirkelige tilhørsforhold eller trosbekendelse. Medens listerne indeholder side op og side ned af gode "Lutheranere", er det interessant at se svaret på højskolens liste. Her står der på langs om samtlige 25 personer: "Vil ikke afgive nogen Trosbekjendelse".

Det er nok ikke forkert at regne med, at husfaderen her har svaret på alles vegne, fra det udøbte pigebarn til tjenestepigen på 37 år, den højt elskede "Moster Marie". Morten Pontoppidan, med sit syn på folkekirken som noget rent borgerligt, har villet benytte lejligheden til at ytre et principielt standpunkt. ⁵⁾

I løbet af 1880'erne markerede Morten Pontoppidan mere og mere sit frie kultursyn og sin udpræget venstreradikale grundtvigianisme. Da han i 1887-88 vendte tilbage til Hillerød, var det for at afsone en fængselsstraf på 3 måneder for injurier imod landets mægtige konseilspræsident J. B. S. Estrup. Straffen afsonedes ikke i arresthuset på Torvet, da det var under ombygning, men i Arbejdsanstalten på Skansevej (i dag Frederiksborg Amts forsorgshjem Skansegården). ⁶⁾ Broderen Henrik Pontoppidan boede fra 3. februar 1880 på Freerslev Højskole. Han var da 22 år, havde opgivet sit ingeniørstudium og kunne her under broderens tag overveje sin situation og undervise i regning, fysik og landmåling. ⁷⁾

"Fra det Loftskammer, der var bleven indrettet til mig i Skolebygningens ene Gavl, var der en prægtig Udsigt over Egnen, og da jeg havde det meste af Dagen til min Raadighed, lokkede dette Syn mig yderligere bort fra Huset, ud paa lange Vandringer." ⁸⁾

Det var ikke så meget højskolelivets åndelige sider, der interesserede ham, som oplevelsen af den materielle nød og elendighed blandt omegnens landbefolkning. Her blev hans sociale interesse og samfundskritiske syn vakt. Og det er erfaringer og stof herfra - og siden fra Jørlunde-egnen og Hornsherred - der danner grundlaget for hans første skridt som forfatter.

Han debuterede i 1881, og igennem 1880'erne skrev han en række værker med social tendens. Mange år senere vendte han i øvrigt tilbage til egnen og bosatte sig i Hillerød fra 1902 til 1908. ⁹⁾

Freerslev Højskole ophørte, da Morten Pontoppidan d. 29. juli 1880 flyttede sin virksomhed til Jørlunde. I løbet af de 13 år havde den haft ca. 300 elever.

Lad mig slutte denne lille artikel med at efterlyse eventuelle gamle billeder fra Freerslev Højskole. Hverken Lokalhistorisk Arkiv eller Det kgl. Biblioteks billedsamling har fotografier af ejendommen, som den så ud i gamle dage. Skulle der være en læser, der kender til gamle billeder af højskolen, bedes vedkommende henvende sig til Hillerød Lokalhistoriske Arkiv.

Asger Berg

Noter

- 1) Leif Nielsen, "Højskolerne i Frederiksborg Amt", Fra Frederiksborg Amt, 1982.
- 2) Hillerød Byfoged og Frederiksborg Birk Realregister, Herlev Sogn, ca. 1860-80, Landsarkivet for Sjælland.
- 3) Endnu med i Folkkehøjskolens Sangbog, 15. udgave, 1963.
- 4) Morten Pontoppidan, Minder og Oplevelser, 1922, s. 74.
- 5) Folketællingen 1880, Rigsarkivet. Denne kilde benyttes ikke af P. G. Lindhardt i hans ellers uhyre detailrige og omfattende værk Morten Pontoppidan, I-II, 1950-53.
- 6) Anders Uhrskov, Nye Kulturbilleder fra Hillerød og Omegn, 1956, s. 103.
- 7) P. G. Lindhardt, Morten Pontoppidan, I, s. 69.
- 8) Henrik Pontoppidan, Arv og Gæld, 1938, s. 15f.
- 9) Asger Berg, "Henrik Pontoppidan og Hillerød", Folk og minder fra Nordsjælland, 42. årgang, 1987.

Helge Jørgensen, Freerslev, og familien Nielsen, Bentsgaard, Freerslev, takker jeg for oplysninger til denne artikel.

Freerslev Folkehøjskole
ved Hillerød (Frederiksborg).
Køleskolen åbnes til November og varer
5 Maaned. Betalingen er 30 Kr. om Maaned.
Sengklæder medbringes.
Morten Pontoppidan,
Skolens Forstander.

Announce i Højskole-
bladet 1878

80 - ÅRS - JUBILÆUM

Den Kongelige Danske Livgarde er med sine 332 år verdens ældste. De danske gardere foreninger er med sine 70 foreninger i Danmark og med foreninger i USA, Canada og Australien verdens største.

En gang garder, altid garder. Dette motto har gennem tiderne været brugt af alle, der efter værnepligten blev hjemsendt fra livgarden. Undertonen, der ligger bag, belyses bedst af gardersangen:

Livgardens
regimentsmærke
Pro Rege et Grege

Kærlighed til vort fædreland
og alle dets minder er det,
som til lydighed tvinger os
og fast til fanen binder.
Det er lov for alle danske mænd.

(Mads Hansen, 1860)

Frederiksborg Amts Garderforenings tilblivelse

I slutningen af november 1910 samledes 4 gamle gardere hos daværende bankdirektør Christian Aabye i dennes hjem i Hillerød. Formålet var at føre Aabyes tanker om en garderforening med hjemsted i Hillerød ud i livet. Mødets øvrige deltagere var godsejer Anders Poulsen, Hillerødsholm, slotskantor Bang-Ebbestrup, Fredensborg og gårdejer Peter Hansen, Nybo ved Kvistgård. Mødet mundede ud i en annonce i Frederiksborg Amts Avis den 9. december 1910.

Opraab til gamle Gardere.

Alle i Frederiksborg- og visse Omegn, som have afjant deres Barnepligt ved den lgl. Viggarde, og som kunne ønske den Tid bevaret i frisk Minde, indbydes herved til et Møde paa Hotel „Kronprinsen“ i Hillerød Mandag den 12. ds. Kl. 1¹/₂ Eftermiddag for at bese en Forenings Dannelse, udnævne Bestyrelse, vedtage Lovene etc. Alle i Sagen interesserede gamle Kammerater bedes udvirte for Tilslutning til dette Møde.

A. Poulsen, Hillerødsholm.	Chr. Aabye, Frederiksborg.	Sognefoged Nielsen, Hjæreby.
Bang-Ebbestrup, Nybo, Fredensborg.	Niels Nielsen, Nyløse.	P. Hansen, S. Hansen, Nybo, Gelfinge.

Det er værd at bemærke datoerne. Annoncen var indrykket en fredag, og det berammede møde var den følgende mandag, kun 3 dage senere. Man skal tillige tage tidspunktet, kl. 13.30, i betragtning, når man læser, at 70 gamle gardere mødte frem på hotel "Kronprinsen".

Foreningen blev stiftet. De 20 lovparagraffer blev vedtaget. En bestyrelse blev nedsat med følgende sammensætning: Godsejer Anders Poulsen, formand, slotskantor Bang-Ebbestrup, næstformand, driftsbestyrer W. Schwensen, kasserer, overretssagsøger Raaschou, sekretær. De øvrige bestyrelsesmedlemmer blev: Rentier Lars Hansen, gård-ejer H. Bjørnsen og forpagter Harboe. Suppleanter blev murermester E. Kielberg og gårdejer Hans Hansen, og Peter Hansen samt Christian Aabye blev revisorer.

Hustruerne skænkede samlingsmærket

Med alle formaliteterne i orden manglede foreningen det helt naturlige samlingsmærke, foreningsfanen. Det blev de gamle garderes hustruer, der samlede ind blandt sig, og resultatet blev et smukt dannebrogflag af silke med foreningens navn og våben i guld, samt med teksten "For Kongen og vort Fædreland".

Den 6. juni 1911 fandt faneindvielsen sted ved en stilfuld fest på Slotspavillonen. Hans kongelige højhed kronprins Christian indviede fanen med ordene: Det er mig en glæde at slå det første søm i, og jeg vil håbe, at foreningen vil bevare fanen ikke alene uplettet for denne, men også for den kommende generation.

Livgardens chef, oberst Wolff, slog det andet søm i, for fædrelandet. Købmand Nørup-Østergaard, der var foreningens ældste medlem (årgang 1850), slog det sidste søm i, for foreningen. Kronprinsen overrakte derefter fanen til tapper på mineralvandsfabrikken i Hillerød, H. Nielsen (årgang 1879). Denne forblev foreningens fanebærer i mange år.

Blandt de ca. 300, der deltog i begivenheden, var amtmand, greve Schulin, birkedommer Neumann og Hillerøds borgmester Zahlmann. Borgmesteren havde tidligere virket som auditor i Livgarden.

Foreningsliv - yderst kort fortalt

At redegøre for foreningens mange aktiviteter gennem de 80 år kræver mere plads, end her er til rådighed, hvorfor jeg har bestræbt mig på at plukke lokale begivenheder ud af det rige materiale.

Hotel "Kronprinsen" dannede rammen om festligholdelsen af 10-års-dagen den 12. december 1920. 150 festklædte gardere med hustruer deltog. Blandt de særligt indbudte var Hs. kgl. Højhed Prins Gustav, general Arendrup og oberst Boeck. General Arendrup bad i sin tale de gamle gardere være på vagt over for de kredse, der vil le nedbryde kærligheden til konge og fædreland.

"Leidersdorff" blev stedet, hvor 20-årsdagen blev fejret. Hottellets fulde kapacitet blev udnyttet til de mange festdeltagere. Foreningen havde fået ny formand, nemlig kongelig skovrider Poul Rosen, Nødebo. 30 indbudte gardere fra vagtholdet på Fredensborg stødte til ved kaffen og dansen.

Nu er en gardereforening ikke kun samvær i selskabstøj og med damer, desuagtet hver eneste årsdag er blevet fejret.

I 1941 overtog sognefoged Kristian Petersen (årgang 1913) forbandsposten. Det var i krigens tid, hvor der senere blev indført mødeforbud. Alligevel voksede foreningen i medlemstal. Her var "En gang gardere, altid gardere" da også medvirkende til, at mange af foreningens medlemmer deltog aktivt i modstandskampen. Sammenholdet, foreningens adelsmærke, viste sig også i den svære tid straks efter krigen. Her skal nævnes fugleskydningerne på Slotskroen, hvor byen vågnede ved tambourmusik og taktfaste skridt fra flere hundrede gamle gardere. Der var dilettantforestillinger, instrueret med stor talent af gl. gardere Kr. Koudahl Andersen (årgang 1923). Helt op til 700 så mindst en af disse forestillinger.

40-årsdagen blev fejret på hotel "København". Middag med dans til det lokale "Wagners tomands orkester".

Som mange af foreningens medlemmer var formanden, sognefoged

EN NORDSJÆLLANDSK SPILLEMANDSSLÆGT

Oberstinde Agnethe M. Scott, Shepperton, England, der er født i Hillerød, rejste som helt ung til Frankrig, og hun blev umiddelbart efter krigsudbruddet i september 1939 gift med en engelsk officer. Bortset fra nogle få år, da denne gjorde tjeneste i det besatte Tyskland, har ægteparret boet i England.

Fru Scott er datter af den musiker, der omtales sidst i nærværende artikel, og det ville for så vidt være rimeligt at lade oberstinden fortælle selv. Da der ud over de ikke helt få breve, hun har sendt om sin slægt, foreligger en del avisartikler om faderen samt et par publikationer med korte omtaler af hele spillemandsslægten, og da de mange oplysninger til dels overlapper hinanden, har fru Scott foreslået, at undertegnede "redigerer" artiklen. Det bliver med lange citater fra de modtagne breve - og med mange tak til fruén for den uvurderlige hjælp.

Da dronning Caroline Mathilde, gift med Christian VII, efter Struenses fald i 1772, var blevet landsforvist til Celle i Tyskland, opløste man hendes tjenerstab.

Så vidt det kan efterspores, blev dronningens kammertjener, hvis forfædre var af fransk herkomst, gjort til en slags stutmester på "Hillerødsholm". Han bar efternavnet Ruth, og han havde 7 sønner. Disse blev af de statsmænd, der regerede på den syge konges vegne, henvist til at overtage hver sin gård i Harløse, Nejede, Lille Lyngby eller Tjæreby.

Anders Hansen-Ruth (1775-1859) kom til at bo på "Nebbegård", hvor han ud over at passe bedriften var kromand. Tillige fandt han tid til at være landsbyspillemand.

Sønnen, Hans Andersen-Ruth (1806-1890), der boede på "Viesten" - den senere "Ellegården" - i Tulstrup, var også spillemand. Hans

talent bidrog til, at han en tid var en af de mest betroede medhjælpere for Hillerøds (sidste) stadsmusikant, Jens Lange.

Han tog ud som spillemand til fester i hele Nordsjælland, ja så langt bort som til Skibby og Jægerspris. Han kunne være borte fra bedriften i Tulstrup i flere dage i træk, færdedes til fods fra sted til sted på lange natteture, ofte udsat for kulde og regn og til stadighed med mulighed for røveriske overfald.

Da han skulle spille i Jens Langes orkester ved et af rejsegilderne på Frederiksborg efter branden i 1859, nægtede han at lade sig hejse op i tårnet, hvorfra der skulle musiceres under festlighederne:

"F..... danse mig, om jeg vil derop og falde ned og brække halsen" - "Vi kan ikke undvære dig", sagde en af de andre spillemand, greb ham, og satte ham med magt op i den kurv, der skulle hejse alle op. Mens de øvrige musikere stod på spærreværket og spillede, blev Andersen-Ruth imidlertid - til morskab for publikum - siddende i kurven, hvorfra han så blæste sin klarinet.

En af denne vidtberømte musikants sønner, Niels Peter Hansen-Ruth (1847-1932), overtog senere gården i Tulstrup, og ved siden af var han spillemand. Og så blev han fader til Hans A. Hansen-Ruth (1875-1967), der som 4. generation i den nordsjællandske spillemandsslægt måske blev den mest navnkundige i hele rækken.

*

Han begyndte allerede som 11-årig at være med ude som landsbymusiker. Han spillede ved private fester, julestuer og høstboller m. v. rundt omkring på gårdene, og han var ret hurtigt med ved de offentlige fester på kroer og de senere tilkomne forsamlingshuse.

"Naar han til Tider var ved at falde i Søvn, fik han et Rap over Fingrene for at vække ham op. Man dansede i de Dage til langt ud paa Natten, ja ofte til 4-5 om Morgenen, og da min Far skulde stille i Skole om Morgenen Kl. 7, kan man vel begribe, at det var svært at koncentrere sig om Lektien", skriver datteren.

Hansen-Ruth var elev på Frederiksborg Højskole i vinteren 1899-1900, og han bevarede sammen med den senere familie forbindelse med denne skole gennem mange år. Forældrene sendte således efter tur alle deres fem piger til den børneskole

("Bettes Skole"), som Holger Begtrups datter Elisabeth i mange år drev på højskolen. (Om Frederiksborg Højskoles Børneskole er der skrevet i Lokalhistorisk Forenings medlemsblad 1989-3).

Efter højskoleopholdet fik "han Lyst til at prøve noget andet i Livet. Nu, hver Maaned spillede min Far paa et Nummer i Lotteriet, og en skønne Dag vandt han nogle faa hundrede Kroner. Det var mange Penge i de Dage, han forlod Landbruget, tog til København og fik Læreplads som Barber og Frisør. Hvorledes det gik til, og hvorfor han valgte dette Fag, er aldrig blevet mig fortalt.

Efter to Aar, det var den Tid, det den Gang tog at faa Svendebrev, vendte han tilbage til Hillerød og lejede Lokaler i Nr. 5, Frederiksværksgade, Nyhusene.

Da Forretningen var etableret, og Far var i Stand til at forsørge en Kone, tog han Vejen til Bendstrup for at bede Skolemester Jacob Hjorth om Tilladelse til at ægte hans ældste Datter, Gunhild Emilie Hjorth.

Brylluppet fandt Sted den 5. 5. 1903 i Alsønderup Kirke. Tre Døtre, Inge, Esther og Agnethe blev født i Nr. 5. Fars Forretning gik godt, og han tjente en del ekstra ved Musikken. Snart havde han sparet Penge nok sammen til at købe en Byggegrund, og han byggede Nr.13, Frederiksværksgade. Hertil flyttede han saa sin Barberforretning, og her blev Tove og Gunhild født.

Tiden gik rask nok for Far, men han længtes efter Landet, Marker og Kreaturer, og saa købte han 45 Tønder Land fra "Sophienborg" og byggede "Vidjemosegaard" (nu "Viemosegård"), men saa kom Krigen (1914-18) og med den de mange rige Spekulanter, og en saadan kom til vores Gaard og bød Far en god Pris for den.

Jeg erindrer den Dag, vi forlod "Vidjemosegaard". Far havde flyttet alt vort Gods til Byen - han havde købt Nr. 24, Løngangsgade. Vi manglede kun at gøre lidt rent, før vi forlod Gaarden. Hver af os Børn bar en eller anden Ting, en Skrubber, et Fejespaan eller Gulvspand. Vi følte os saa fattige. Før havde vi ejet Heste, Køer og Svin og kørt i Char-à-Banc. Nu gik vi til Fods, ind til Hillerød.

Far havde dog stadig sin Musik. Han gav Undervisning i denne, og han etablerede sig som Ejendomshandler. Der handles meget i Aarene efter Krigen og Far tjente gode Penge. Vi solgte Nr. 24 og købte Nr. 9, Løngangsgade. Dette Hus er senere nedrevet.

Men min Far begyndte igen at længes efter Landet, og købte ret snart "Tidselholm" i Bendstrup. Men den Dag, vi flyttede ind, skød den ene Karl den anden, da de legede med en Bøsse, som den forrige Ejer havde ladet ligge.

Herefter kunde ingen af os lide at bo der. Det var ellers en god Gaard med frugtbare Enge og dejlige Heste og Kreaturer. Men Far solgte Gaarden efter 6 Maaneders Forløb og købte saa "Baunetgaarden" i Alsønderup.

Her boede vi, indtil Far i 1929 sagde Farvel til Landet og trak sig tilbage til Nr. 13, Frederiksværksgade, Hillerød".

*

Hans A. Hansen-Ruth var ikke nogen almindelig landsbyspillemand. Ud over, at han som barn havde fået musikundervisning af faderen, lærte han også hos musikdirektør Niels Christiansen, Hillerød.

Denne regnedes for en ret betydningsfuld musiker. Han var i øvrigt en tid sanglærer ved Statsskolen, og han var fader til komponisten, professor Christian Aagaard Christiansen, der 1949-54 var direktør for Det kongelige danske Musikkonservatorium.

I et interview med Hansen-Ruth i anledning af 70-års fødselsdagen (1945), fortalte han til et Hillerød-dagblad, at hans egentlige debut (som 2. violinist) fandt sted ved en danseaften på Hjørlande Højskole. Derefter var han aktiv musiker i 55 år.

Han berettede ved samme lejlighed, at der ikke var det sted i Nordsjælland, hvor han ikke havde spillet. Også til Sverige kom han, idet han var med som reservetrompeter ved en lejlighed, hvor Regimentsmusikken fra Helsingør var i Hålsingborg, Högans og Ramlösa. I 1920 spillede han en sæson i København i et cirkus, og i over 40 år var han med ved Landboforeningens dyrskue i Hillerød.

Endelig komponerede han selv lettere melodier. Nogle af disse kunne, længe efter at Hansen-Ruth havde lagt op, høres i Danmarks Radio, når man sendte gammeldags dansemusik. Mest kendt var hans "Kulsviermarsch".

Til billedet af Hansen-Ruth hører at nævne, at han gennem mange år var aktiv i det politiske liv. Han var således en tid formand for Frederiksborg Slotssogns Venstrevælgerforening.

I dette arbejde blev han bistået af sin hustru, og de opnåede begge at blive udnævnt til æresmedlem af Venstres Landsorganisation.

*

Hans A. Hansen-Ruth døde som nævnt i 1967 - i en alder af 92 år. Han blev begravet på Nyhuse Kirkegård, hvor man stadig finder en gravsten med hans og den senere afdøde hustrus navne.

Anton Mariegaard

* * * * *

GARDERFORENINGSJUBILÆUM - fortsat fra s. 8.

Kristian Petersen, også aktiv indenfor hjemmeværnet. Ved en øvelse på Hillerød station blev han ramt af et hjertetilfælde og afgik ved døden. Den ledige formandspost blev overtaget af overpolitibetjent Ernst Olsen (årgang 1935). Som foreningsformand måtte han se i øjnene, at det fremover ville blive sværere at samle tropperne til sammenkomster og andet som følge af fjernsynets indmarch i vore hjem. Ernst Olsen formåede det utænkelige og hans opfindsomhed vil blive husket. Jeg mindes selv det motoriserede "terrænløb" i bil og med hele familien i Hillerøds omegn, hvor man efter mange poster nåede frem til stedet, hvor man selv kunne fælde familiens juletræ. Som næstformand havde Ernst Olsen sognefoged Otto Larsen (årgang 1933) fra Harløse.

Igen var det hustruerne

Ved 50 årsdagen i 1960 stillede foreningen med 2 faner. Initiativet til en ny silkefane til aflastning af den første fra 1911 kom fra formands- og næstformands hustruer. Ved en højtidelighed på hotel "Leidersdorff" overrakte fru Lilian og fru Gerda foreningen den ny fane, og i en smuk tale gav de udtryk for den glæde, det var at skænke foreningen en ny fane.

Frederiksborg Amts Garderforening fik ny formand i 1972, da Ernst Olsen trak sig tilbage af helbredshensyn. Som ny formand valgtes Preben Eich (årgang 1948). Han har gennem sit virke formået at tilpasse de nedarvede gardertraditioner til nutidens mere tvangsfrie stil. Preben Eich har været foregangsmand for den mindelund for kong Christian X, der blev indviet den 26. september 1990 på

Tirsdagsvænget, en kort vejstrækning mellem Trollesminde Allé og Tirsdagsøkov. Landsbyen Ølskøb, som i 1621 blev nedlagt på Christian IVs foranledning, lå iflg. den gamle amtsbeskrivelse af 1753 "omtrent hvor nu de saakaldte nye Huse er", altså i Nyhuse, der hørte til Tjæreby sogn.

Efter Ølskøbs forsvinden blev hovedparten af dens jordtiliggende udlagt som 7 vange, og disse fik navn efter ugens 7 dage.

Søndagsskoven, som lå syd for "de nye Huse", ses endnu på et kort fra 1793, men dens dage var talte på dette tidspunkt, for "Flækken Nyhusene har sin første Oprindelse fra en Kongelig Resolution af 20. Juli 1792, hvorved det tillades, at der af Stutterijordene "Søndagsvangen" og "Blegmarken" maatte afstaaes Byggepladse til Private" (her efter Trap Danmark 1858). Det blev til husene ved Løngangsvej og Grønnegade.

Strødam Mose. Lige øst for Tulstrup forløber Hillerødvej et kort stykke næsten parallelt med Isterødvejen. Strødam Mose er en fortsættelse af Hillerødvej, og den forløber de første 300 m ligeledes langs med bilvejen.

Fortsætter man yderligere et par hundrede meter langs med denne, er man ved Pøleåen, nærmere betegnet ved det sydvestlige "hjørne" af den planlagte Strødam sø.

At vejstrækningen Strødam Mose fører ned til et lavt og fugtigt område, kan ikke overraske. Men hvoraf kommer navnet Strødam?

Sprogforskerne beretter, at der i 1575 omtales nogle kilder og vandspring ved Strøe, som med lethed skulle kunne ledes ind til søerne ved Frederiksborg Slot.

Endvidere læses, at "strøe" er et ældre dansk (og svensk) dialektord, der betyder "tværstokke over en bro" eller måske "tømmerstokke" (broplanker).

(Landsbynavnet Strø ved Skævinge menes at være udviklet af et gammelt ord, der betyder "strøm" eller "kilde". En enkelt sprogkyndig sætter navnet i forbindelse med "strøelbe", der kan betyde "stedet, hvor der er strå").

Betydningen af endelsen -dam er man mere sikker på. Dam betød oprindeligt "dæmning" eller "dige". Senere blev ordet brugt om det inddæmmede område, og det fik på denne måde den nuværende betydning "en lille sø".

Friborgvej. Om Jørgen von Friborgs levetid ved man kun, at han døde før den 14. februar 1625. Han boede i Slingerup, og han var murermester ved en del af opførelsen af den store kirke i denne by.

Fra 1599 ledede han en tid som murer- eller bygmester Christian IVs byggeri på Frederiksborg Slot, fik således opførelsen af hovedslottets tre fløje i entreprise i 1602. Dette arbejde var færdigt i 1609. Nogle år senere blev det ham overdraget at opføre de to parallelbygninger på slottets mellemste holm.

Ålholmparken. Navnet Ålholm, der er brugt om flere lokaliteter i Danmark, betyder i al enkelthed: Holm, hvor der kan fanges ål ved. I Hillerød var navnet i nogle årtier indtil begyndelsen af 1960'erne knyttet til en af gårdene i Ullerød.

Den lå lige op ad den gamle vej fra Frederiksværksgade til Gl. Ullerød, den strækning, der nu er cykle- og spadseresti til tunnelen under Frederiksværksgade.

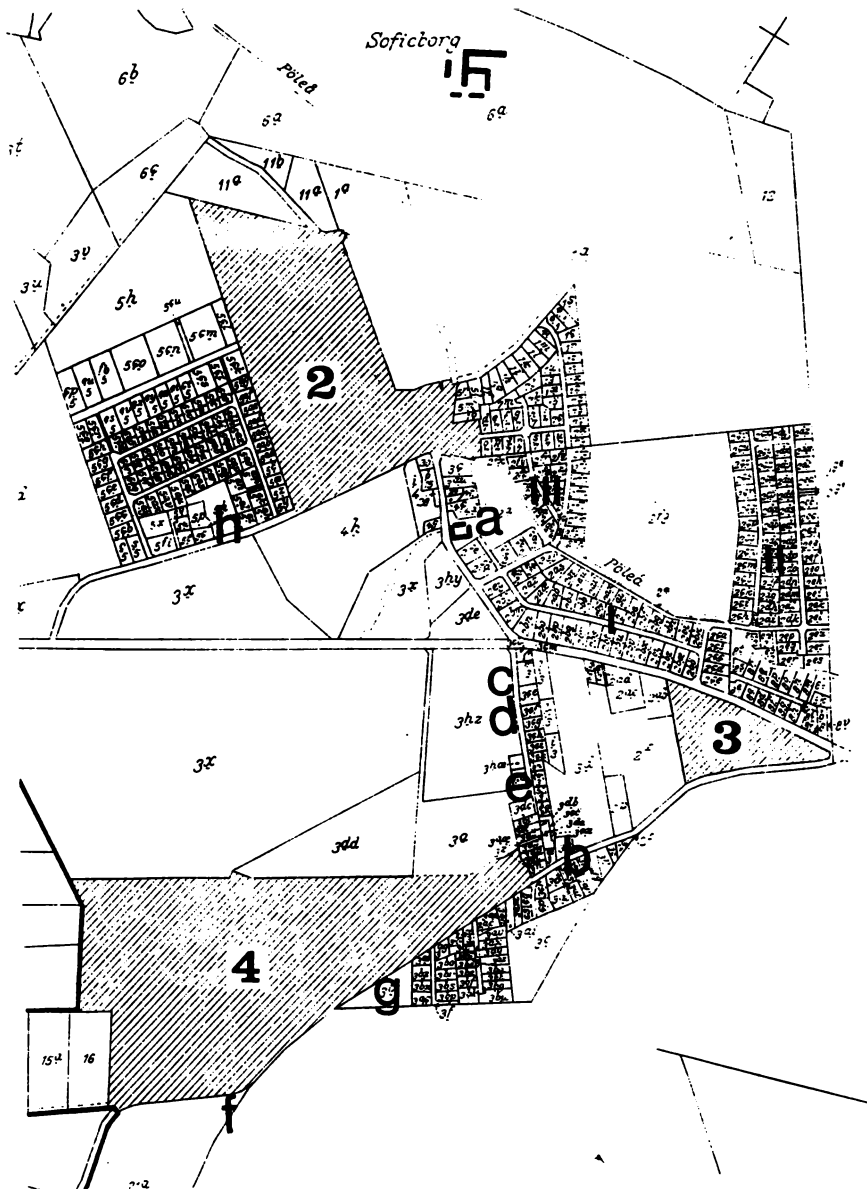
Bygningen med Kirsebærallé 5A og 5B (Ålholmhjemmet) ligger omtrent, hvor gården lå. Fra denne var der mindre end 100 m til Pøleå, og man får let den tanke, at navnet Ålholm kan hidrøre fra, at man tidligere har kunnet fange ål i denne å.

Det viser sig imidlertid, at gården oprindeligt hed "Åholm", et navn, der er umiddelbart forståeligt, når man betænker den korte afstand til Pøleå.

Da man udarbejdede den såkaldte hartkornsmatrikel (gældende fra 1844), har man ajourført de ældre matrikelskort, og på kortet over Ullerød By læses navnet "Aaeholmgaard". I den tilhørende matrikelprotokol læses: Gaarden kaldes Aaeholmgaard. Så sent som i "Danske Gaarde i Tekst og Billeder" (J. Jepsen) fra 1926 anføres navnet "Aaholm" såvel i teksten som på det ledsagende billede af gårdens stuehus (se forsidebilledet).

Det er således kun i relativ få år, at man har benyttet navnet "Ålholm". Ejendommen blev i 1950'erne købt af Harløse kommune med udstykning til parcelhusgrunde m. v. for øje.

Udstykningen blev opdelt i 3 faser: "Ålholm I", der omfattede grundene ved Kirsebærallé, Rønnebærvej og Tjørnevang, blev bebygget fra 1960. Bebyggelsen af "Ålholm II"-området, Akacievej og Birkebakken (samt arealet med det store rensningsanlæg), fulgte umiddelbart efter. Og i 1964 var man klar til at afhænde "Ålholm III"-området: De sydlige grunde ved Sommersvej og Rugårdsvej.

I dag forekommer det ikke særlig logisk, at navnet Ålholmparken med gadebetegnelserne 2. - 12. vej og de senere tilkomne 13. og 14. vej er knyttet til et område, der ikke har tilhørt ejendommen "Ålholm".

Kommunens salg af grundene til Ålholmparken blev påbegyndt i 1968 på et areal, der for hovedpartens vedkommende havde tilhørt gården "Aldershvile", mens en mindre del stammede fra "Højskolegården".

"Aldershvile", også kaldet "den gule gård", lå ved Harløsevej, syd for denne, som den forløb inden anlæggelsen af den nuværende Tulstrupvej og Herredsvejen. En "efterladt" vejstump på Ålholmparkens friareal ved den store betonvarefabrik viser det tidligere forløb af Harløsevej, og et par store træer, der står tilbage nær Tulstrupvej, har indgået i "Aldershvile"s haveareal.

"Højskolegården" lå ved Teglværksvej. Også denne ejendoms omtrentlige beliggenhed kan fastslås ved hjælp af træer, der står tilbage fra haven. Det er de ret høje birketræer, der ses ved parkeringspladsen nær den tidligere skoleinspektørbolig.

"Højskolegården" fik sit navn, efter at den i 1914 var købt af forstander Holger Begtrup, Frederiksborg Højskole. Da det i sommermånederne trak op til krig i Europa, blev han rådet til at sikre skolens mulighed for selv at kunne producere fødevarer fra landbruget til den store husholdning.

Ejendommen kom senere på Frederiksholm Kalk- og Teglværkers hænder. Denne virksomhed ejede også Ullerød Teglværk, der lå lige vest for højskolen. Ålholmskolens hovedbygning ligger således lidt sydligere end teglværkets centrale bygningskompleks.

Ålholmskolen, Ålholmparken, Ålholmhjemmet Kun sidstnævnte institution ligger på Ålholmgårdens - eller altså rettere på Ålholmgårdens areal.

ad

EN JULEGAVE-IDE!

Margrethe Krogh Sørensen, der har tilrettelagt fremstillingen af Lokalhistorisk Forenings lydøger, gør opmærksom på, at det stadig er muligt at købe disse.

Det drejer sig i alle tilfælde om lokalhistoriske emner, og enhver, der interesserer sig for det gamle Hillerød, vil måske ønske et eller flere af disse lydøger i julegave, mener Margrethe Krogh Sørensen. De fås ved henvendelse til hende på Hillerød Bibliotek.

Vi bringer en oversigt over de indlæste bøger.

Svend Nielsen: Bysvenden fortæller - 7 kassetter - kr. 250

do : Bysvenden fortæller videre - 7 kassetter - kr. 250

Nils Gustafsson: Handel i Hillerød - 3 kassetter - kr. 100

Brudstykker af Hillerøds historie I - 3 kassetter - kr. 100:

Helge Hostrup: Præstegården i Hillerød

O. C. Andersen: Stutmesterboligen

Nils Gustafsson: Et gammelt hus i Hillerød

Anders Uhrskov: Hillerød Kommuneskoles historie

Einar Poulsen: Hillerødsholm

Brudstykker af Hillerøds historie II - 3 kassetter - kr. 100:

H. D. Schepelern: Den gamle kro ved Frederiksborg

Anders Uhrskov: Hotel Leidersdorff

Irene Skovgaard: Et kunstnerhjem, Niels Skovgaard på Karlsberg

Brudstykker af Hillerøds historie III - 3 kassetter - kr. 100:

Nils Gustafsson: Det gamle Hillerød Hospital

Svend Carstensen: Nordsten gennem 75 år, 1877-1952.

*

LOKALHISTORISK FORENING

Formand: Bjørn Verstege, Frederiksværksgade 8, 3400 Hillerød 42263409

Næstformand: Margrethe Krogh Sørensen, Hestehavevej 13, do 42267232

Kasserer og redaktør: Anton Mariegaard, Tjørnevang 4, do 42262432

*

MEDLEMSBLADET

Næste nummer forventes udsendt i december 1990. Bidrag bedes sendt til redaktøren senest den 1. december.

S P O N S O R E R

Følgende virksomheder i Hillerød har i 1990 ydet økonomisk støtte til Lokalhistorisk Forening i Hillerød Kommune:

Malerfirmaet C. A. Andersen & Co. - Guldsmed Jan Ehlers - Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg - Flora Danica Smykker A/S - Frederiksborg Amts Avis - Frederiksborg Amts Avis Bogtrykkeri - Fællesorganisationens Byggeaktieselskab - Handelsstandsforeningen - Murermestre og Entreprenører Hansen & Graversen A/S - Hillerød Posten - Høvelt Electric - Guldsmed Kern-Hansen - Lokalbanken - Møgelgård, Hillerød Guld-Sølv-Ure - Tømrerfirmaet Svend Pedersen A/S - Restaurant La Perla - Stjernebutikkerne - TMI A/S - Ullerød Vandværk - Volvo-Renault - Wiibroes Bryggerier A/S.

